

Aan Provinciale Staten

DATUM	14-12-2021	NUMMER PS	Voegt de griffie toe
DOMEIN	Mobiliteit	COMMISSIE	Commissie M&M
STELLER	Rob van Hout	TELEFOONNUMMER	06 18 58 09 39
NUMMER	823A6B45	PORTEFEUILLEHOUDER	Schaddelee

Onderwerp Statenbrief:

Doorontwikkeling samenwerking tussen provincie en gemeente Utrecht op het gebied van openbaar vervoer

Voorgestelde behandeling:

Ter informatie

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting

In deze statenbrief informeren wij u over de beoogde doorontwikkeling van de samenwerking tussen provincie Utrecht en gemeente Utrecht op het gebied van openbaar vervoer. Wij sluiten daarbij aan bij de al lang bestaande samenwerking in het stedelijk OV Overleg. Ook geven wij hiermee vertaling aan de beleidsvoornemens en ontwikkelprocessen (zoals het Wiel-met-spaken) uit de Omgevingsvisie, het Mobiliteitsprogramma 2019-2023 en het Uitvoeringsprogramma OV 2019-2023 van de provincie.

In opdracht van provincie en gemeente is bijgevoegd adviesrapport opgesteld. Het rapport bevat aanbevelingen voor de verdere uitbouw en inrichting van de al langer bestaande samenwerking tussen provincie en gemeente Utrecht op het gebied van OV. In het rapport wordt ingegaan op mogelijkheden voor intensivering op de korte termijn, maar ook op langere termijn. Met deze statenbrief informeren wij u over hoe wij op basis hiervan een eerste vervolgstap willen nemen. Vertrekpunt daarbij is een samenwerking waarin beide partijen vanuit hun eigen verantwoordelijkheden blijven acteren.

Daarnaast raakt het ook aan lopende trajecten als het OV-netwerkperspectief en het onderzoek naar de positionering van het trambedrijf waar uw staten de komende maanden apart over geïnformeerd worden en ook besluiten over nemen. In de vervolgaanpak voor de doorontwikkeling van de samenwerking zal het resultaat van deze trajecten en uw besluitvorming waar relevant geïntegreerd worden.

Achtergrond en aanleiding

Driekwart van alle OV reizigers in de provincie reist naar, van of via Utrecht stad. Zowel provincie als gemeente hebben belangrijke verantwoordelijkheden in relatie tot het OV-systeem. De provincie als OV-autoriteit, die concessieverlener is en de exploitatie doet en als het gaat om de provinciale ruimtelijke ontwikkeling; de gemeente als wegbeheerder en vanuit de stedelijke ruimtelijke ontwikkeling en leefbaarheid. Er is sprake van een sterke wederzijdse afhankelijkheid en grote impact op de reizigers uit de hele provincie in dit centrale stedelijk gebied. We moeten de handen ineen slaan om de forse huidige en toekomstige uitdagingen aan te gaan. Fors, vanwege de doorstromingsperikelen van het OV vandaag de dag waarbij de infravraagstukken en doorstromingsknelpunten steeds groter worden. En ook fors vanwege de complexiteit en het tempo dat nodig is gezien de voortgaande grote woningbouwopgave in de Utrechtse regio en het belang van de ontwikkeling van het OV netwerk daarbij.

De gemeente en de provincie staan voor de gezamenlijke ambitie om de stad en de regio Utrecht de komende jaren op een gezonde en leefbare wijze te laten groeien. Hiervoor is het nodig om, naast lopen en fietsen, in te zetten op reizen per openbaar vervoer. Dit vergt een grote kwaliteitssprong in ons OV-systeem volgens het bekende concept "Wiel met spaken": een OV-ring rond de stad Utrecht en spaken tussen de regio en het centrum. Deze schaalessprong in het OV is randvoorwaardelijk om de bereikbaarheid van de voortgaande verstedelijking op een goede manier te organiseren. Tegelijkertijd biedt de verstedelijking kansen om het mobiliteitssysteem te versterken. Gemeente en provincie staan daarom aan de lat om deze schaalessprong door te gaan vertalen in concrete (uitvoerings-)plannen.

De huidige samenwerking van provincie als OV-autoriteit en de gemeente als wegbeheerder en als verantwoordelijke voor de kwaliteit van de openbare stedelijke ruimte vindt op ambtelijk en bestuurlijk niveau plaats via de stedelijke OV overlegstructuur. Deze samenwerking verloopt doorgaans goed waar er gedeelde belangen zijn, maar vergt aandacht bij conflicterende belangen (bijv. doorstroming OV versus verblijfskwaliteit in de stad). Deze samenwerking gaat tot nu toe ook redelijk ad hoc te werk. Dit past niet goed meer op alles wat ons te doen staat. Het leidt soms tot te late afstemming of suboptimale oplossingen voor de reizigers, zoals verminderde doorstroming van het OV of infrastructurele oplossingen, die niet 'OV proof' zijn. Wens en noodzaak is om tijdiger en intensiever af te stemmen. Om de kwaliteitssprong in het openbaar vervoer in Utrecht te kunnen realiseren, is het dan ook nodig om de huidige samenwerking tussen de gemeente en de provincie rond OV, in afstemming met andere regionale partners, verder uit te bouwen en te ontwikkelen. Hiertoe is in opdracht van provincie en gemeente door een extern adviesbureau onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke vormen voor een intensievere samenwerking waarbij niet alleen naar nu en morgen wordt gekeken, maar ook naar doorgroeimogelijkheden richting de verdere toekomst. Dit laatste omdat de ontwikkeling van de Schaalsprong OV zover kijkt als 2040.

Adviesrapport Programmasamenwerking stedelijk OV Utrecht

Vanuit bovenstaande achtergrond en aanleiding is een onderzoek gestart naar de wijze waarop de samenwerking tussen de gemeente en de provincie op het gebied van OV kan worden verbeterd. Het op te leveren resultaat is als volgt gedefinieerd: "Een helder advies met concrete en op redelijke termijn uitvoerbare aanbevelingen voor verbeterpunten op het gebied van de samenwerking op het gebied van OV, inclusief inzicht in de meest geschikte samenwerkingsvorm."

In het onderzoek zijn verschillende opties voor samenwerking in beeld gebracht, waaronder goede en nuttige voorbeelden uit andere grootstedelijke regio's waaronder de twee metropoolregio's. Gekeken is wat andere samenwerkingsallianties voor mogelijkheden bieden waarbij de wettelijke taken historisch gezien anders belegd zijn dan in Utrecht. Dit heeft ons geleerd dat succesvolle verdere samenwerking op dit moment niet primair afhankelijk is van een andere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Ook zonder fundamentele juridische interventies zijn er veel aangrijpingspunten voor verbetering van de praktische samenwerking en het stapsgewijs verder uitbouwen daarvan. Nog daar gelaten dat er op dit moment landelijk ook geen momentum is voor een meerjarig wettelijk veranderingstraject dat daar onlosmakelijk bij zou horen. Insteek bij het adviesrapport is daarom om uit te gaan van de bestaande taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van zowel gemeente als provincie op het gebied van OV en als wegbeheerder. De mogelijkheden voor een vervoersautoriteit of gemeentelijk vervoersbedrijf zijn daarom niet verder onderzocht.

Strekking advies: groeistrategie van samenwerking naar alliantie

Het advies bestaat uit een groeistrategie voor intensivering van de samenwerking in de vorm van een alliantie. De Alliantie stedelijk OV Utrecht gaat uit van een samenwerkingsvorm die elementen bevat van de samenwerkingsvormen in andere grootstedelijke regio's met een vergelijkbare OV-opgave zoals in regio Amsterdam (MRA) en regio Rotterdam-Den Haag (MRDH).

Belangrijke onderdelen van deze groeistrategie betreffen:

1. Ontwikkelen van de Alliantie stedelijk OV Utrecht die voorziet in een langjarige samenwerking tussen de provincie en de gemeente op het gebied van mobiliteit in samenhang met verstedelijking.
2. Verder versterken van de uitvoering door het gezamenlijk realiseren van infrastructurele projecten in nauwe samenhang met het beheer en onderhoud en de exploitatie van het OV.
3. Goede koppeling met gemeenten en andere partners in (regionale) samenwerkingen.
4. Versterken fundament voor succesvolle samenwerking.

In het bijgevoegde adviesrapport vindt u meer toelichting op deze bouwstenen en adviezen. Ter verduidelijking wijzen wij erop dat we onder een 'dedicated uitvoeringsorganisatie' (zie pagina 25) een organisatie verstaan die samen optrekt in de ontwikkeling van het OV en de uitvoering van OV-projecten voor zover die voortkomen uit deze gezamenlijke ontwikkeling.

Vervolgaanpak: Groeistrategie naar een integrale OV organisatie

Op basis van het rapport kiezen we voor een vervolgaanpak om de adviezen te implementeren vanuit een groeistrategie. Voor de implementatie van de groeistrategie onderscheiden we een kwartiermakersfase en de vervolgfase waarin we de gezamenlijke programma-organisatie verder inrichten.

a. Kwartiermakersfase (t/m Q1 2022)

In deze fase werken we aan de volgende drie producten:

- 1) De intentieovereenkomst Alliantie stedelijk OV Utrecht; hiermee bekrachtigen we onze samenwerking, door uit te spreken dat we intensieve langjarige samenwerking als krachtig middel zien om gesteld te staan voor onze gezamenlijke opgaven in relatie tot het OV. Dit varieert van beleid op het raakvlak van OV en ruimte tot de aanpak van gemeentelijke wegen die een belangrijke rol spelen in het OV-netwerk

- voor de hele provincie De intentieovereenkomst en bijbehorende groeistrategie werken we de komende maanden uit. Inclusief integratie, waar relevant na uw besluitvorming, met het resultaat van lopende trajecten als het OV-netwerkperspectief en de verkenning naar de positionering van het trambedrijf.
- 2) Het programmaplan stedelijk OV Utrecht 2022-2023; in dit programmaplan leggen we de activiteiten en producten vast, waar we vanaf het komend jaar gezamenlijk aan werken. Hierbij denken we onder andere aan gezamenlijke studies en beleidsuitwerking op het gebied van OV en verstedelijking, samenwerking op het gebied van spoor en interactie tussen het vervoerplanproces en OV-infrastructuur.
 - 3) Contouren Programma-organisatie; hierin nemen we op wat er qua organisatie en bedrijfsvoering geregeld moet worden om de activiteiten en producten uit het programmaplan te kunnen uitvoeren en hoe we tegelijkertijd als provincie borgen dat we het belang van de provincie blijven dienen. Ook beschrijven we hierin de positionering van de programma-organisatie ten opzichte van andere gemeenten en partijen zoals (samenwerkings-)organisaties, inwoners, etc. en de inzet die we plegen op de lobby in afstemming met de regio. Ook stellen we een profiel op van een programmamanager die na de kwartiermakersfase de vervolgfase trekt leidend tot een gezamenlijke programmaorganisatie.

b. Start gezamenlijke programma organisatie stedelijk OV Utrecht (Q2 2022)

Ambitie is om voor de zomer van 2022 te starten met het verder inrichten van de gezamenlijke programma-organisatie stedelijk OV. Daaraan voorafgaand zullen wij hierover een besluit nemen op basis van de resultaten van de kwartiermakersfase. Ons beeld hierbij is voornamelijk dat we starten op basis van de contouren zoals gedefinieerd in de kwartiermakersfase en we, onder leiding van een hiervoor vanuit gezamenlijkheid aangestelde programmamanager, het programma stapsgewijs uitbouwen op basis van de inhoudelijke thema's en urgenties. Naast de programma's voor het OV-beleid gaat het hierbij om het onderzoek naar integratie van de uitvoering en een primaire focus op de synergie tussen OV en verstedelijking. We onderscheiden daarbij verschillende onderwerpen, zoals: beleidsontwikkeling & lobby, beheer & onderhoud, grote projecten, exploitatie en de samenwerking met medeoverheden en belanghebbenden. Hierbij merken we op dat het hier bedoelde programma niet hetzelfde is als een programma in het kader van de omgevingswet.

Aan het einde van de kwartiermakersfase (maart 2022) informeren wij u over de resultaten van deze fase, de start van de gezamenlijke programma-organisatie en het verdere perspectief naar de toekomst en hoe zich dit verhoudt tot de eerder door de Staten meegegeven kaders.

Het college van de gemeente Utrecht heeft een inhoudelijk vergelijkbare brief naar de collegeraad verstuurd.

Bijlagen

1. Adviesrapport Programmasamenwerking stedelijk OV Utrecht
2. Samenvatting Adviesrapport Programmasamenwerking stedelijk OV Utrecht

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen